

Rekonstruirana poročna obleka, originalna vlečka in portret cesarice Elizabete v Cesarskem muzeju kočij v dunajskem Schönbrunnu. FOTOGRAFIJE © MUZEJSKA SKUPINA KHM

Joseph Neugebauer: *Cesarica Elizabeta Avstrijska*
FOTO © ŠLEZIJSKI DEŽELNI MUZEJ, OPAVA

Skrivnostna obleka Lady Di 19. stoletja

Cesarica Sisi *V zadnjih nekaj letih je strokovnjakom dunajskega Umetnostnozgodovinskega muzeja uspelo rekonstruirati videz njene poročne obleke*

Nekoč spomeniki, danes filmi

Na slovesnosti kronanja britanskega kralja Karla III. v Londonu je njegova žena, zdaj kraljica Camilla, nosila razkošno obleko z vlečko in bogato vezenino. Na Dunaju pa je od sredine maja na ogled druga vlečka, ki jo je pred skoraj 175 leti nosila vojvodinja Elizabeta Bavarska, ko se je poročila s svojim bratrancem, avstrijskim cesarjem Francem Jožefom I. Razstavljena je skupaj z njeno nedavno rekonstruirano poročno obleko v Cesarskem muzeju kočij v dunajskem Schönbrunnu.

MILAN ILIĆ, Dunaj

Avstrijska cesarica in madžarska kraljica Elizabeta (1837–1898), bolj znana kot cesarica Sisi, je magnet za turiste, ne le na Dunaju in v Avstriji. Obstaja več razlogov. Sisi je bila stara 17 let, ko se je leta 1854 v avguštinski cerkvi na Dunaju poročila s sinom svoje tete, mamine sestre. To je bil Franc Jožef I. (1830–1916), mladi vladar Avstrijskega cesarstva. Njuni materi sta prvotno načrtovali, da se bo poročil s Heleno, Elizabetino starejšo sestro, a se je mladi cesar zaljubil v mlajšo sestro – in ona vanj.

Bila sta zelo različnih značajev in njun zakon ni bil harmoničen. Sisi je rodila štiri otroke, tri hčere (prva je umrla, ko je bila stara komaj dve leti) in enega sina, prestolonaslednika Rudolfa. V šestdesetih letih 19. stoletja je veljala za najlepšo vladarico na svetu. Imela je tudi sloves najboljše jahačice. Sisi je v palačo Hofburg, dunajsko zimsko rezidenco habsburške dinastije, prinesla gimnastične naprave in prva uvedla stranišče in kopalnico s tekočo vodo.

Zapisi o njej in njeni osebni zapiski kažejo, da se je na dvoru počutila utesnjeno, da je bila depresivna in imela nenehno željo po potovanju. Pogosto in dolgo je stradala, da bi ohranila izjemno vitko postavo. Zadnje desetletje svojega življenja se je nenehno oblačila v črnino. Razlog za to je bil samomor sina, prestolonaslednika Rudolfa leta 1889, ki je pred tem v lovskem gradu Mayerling nedaleč od Dunaja ubil svojo mlado ljubico Marijo von Vetsera.

Tragično se je končalo tudi življenje Sisi. Septembra 1898 je cesarica bila na potovanju po Švici s samo eno spremljevalko. Med sprehodom ob obali Ženevskega jezera jo je italijanski anarhist Luigi Lucheni ubil z vbodom koničaste pile v prsni koš. Zaradi njene tragične usode danes pravijo, da je bila Lady Diana 19. stoletja.

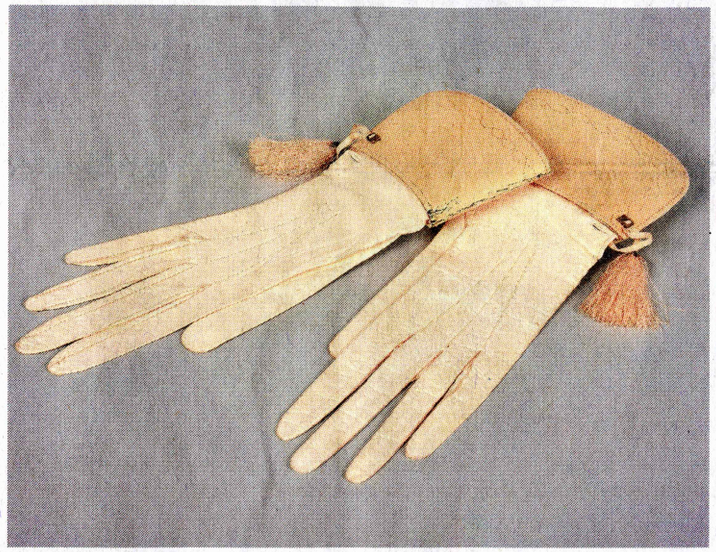
Kar nosi nevesta, postane pluvial

Sisi je živela v obdobju nastajanja in hitrega razvoja fotografije, telekomunikacij, železnic in transporta nasploh, kar je veliko prispevalo k hitremu širjenju govoric o njej. V drugi polovici petdesetih let 20. stoletja so njeno popularnost obudili trije romantični celovečerci o njenih mladih letih: *Sissi*, *Sissi – Mlada cesarica*, in *Sissi – Caričina usodna leta*. V naslovih teh filmov je njen vzdevek zapisan s skupno tremi črkami s (Sissi) namesto z običajnima dvema (Sisi). Ta filmska trilogija režiserja Ernsta Marischke o Sisini mladosti, poroki s cesarjem in njenem vplivu na nekatere politične dogodke v italijanskem delu habsburške monarhije v začetku druge polovice 19. stoletja je le okvirno povezana z zgodovinsko realnostjo. V glavni vlogi je nastopila Romy Schneider.

Čeprav je bila Sisi, zlasti v mladosti, večkrat fotografirana, tudi nekatere oljne slike dajejo pomembne informacije tistim zgodovinarjem, ki preučujejo njeno življenje. V zadnjih nekaj letih je strokovnjakom dunajskega Umetnostnozgodovinskega muzeja uspelo (verjetno) rekonstruirati videz njene poročne obleke.

Sisina poročna obleka ni ohranjena. Običaj je bil, da so cesarice svoje poročne obleke podarile Cerkvi. Sisina je končala v romarski, župnijski cerkvi Marije Taferl v istoimenskem spodnjeavstrijskem mestu. Več desetletij so jo nosili tamkajšnji duhovniki – seveda močno predelano v pluvial, plašču podobno liturgično oblačilo katoliških duhovnikov.

Vlečka poročne obleke pa je ostala v zasebni lasti družine. Leta 1989 je Umetnostno-zgodovinski muzej na Dunaju odkupil diapozitiv od dedičev Franca Jožefa I. in Elizabete. Od leta 2008 je razstavljena v Cesarskem muzeju kočij v Schönbrunnu, eni od številnih muzejskih zbirk Umetnostnozgodovinskega muzeja.

Rokavice cesarice Sisi iz belega ševro usnja (kozlovine)

Dolgo časa, vse do pred dvema letoma, ni bilo znano, kakšna je bila Elizabetina poročna obleka. Leta 2021 so ugotovili, da je Sisi (najverjetneje) upodobljena v njej na veliki sliki, odkriti na gradu Opava na Češkem. Tisto veliko olje na platnu, portret cesarice Elizabete Avstrijske, je leta 1857 ustvaril avstrijski slikar Joseph Neugebauer. Muzejskim strokovnjakom je pred kratkim na podlagi te slike in najsodobnejših tehnik uspelo rekonstruirati Sisino poročno obleko. Zdaj so jo razstavili skupaj z vlečko v veliki vitrini ob vhodu v Cesarski muzej kočij. Za to vitrino zdaj visi tudi njen omenjeni portret, Neugebauerjeva slika, ki bo tam ostala do 23. novembra letos. Potem bodo to sliko vrnili v Šlezijski regionalni muzej v Opavi.

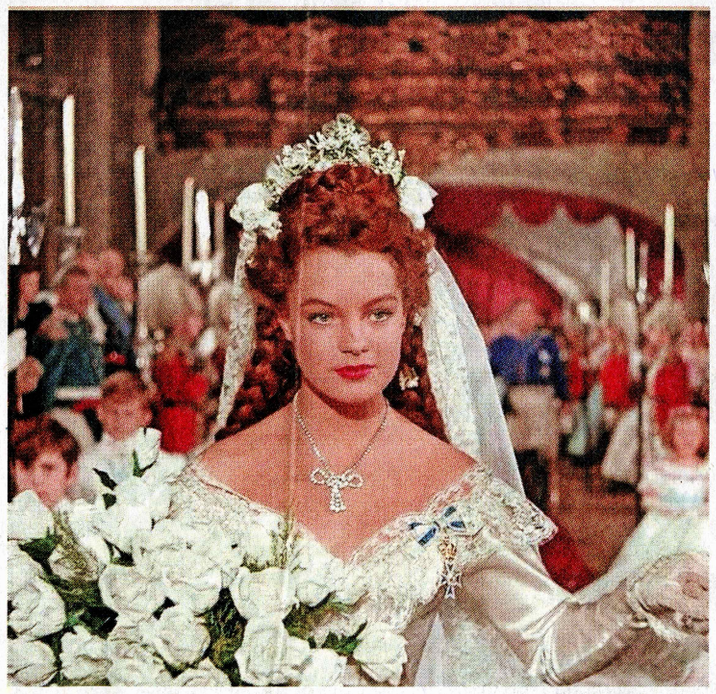
V dunajskem Cesarskem muzeju kočij si zdaj lahko obiskovalci ogledajo tudi dokumentarni film o iskanju Sisine poročne obleke. Izvedenci Umetnostnozgodovinskega muzeja pravijo, da se to iskanje pravzaprav nadaljuje. Strogo gledano, Neugebauerjeva slika za umetnostne zgodovinarje ni povsem zanesljiv dokument o videzu poročne obleke. Zato jo še vedno imenujejo Sisina skrivnostna obleka.

Originalna vlečka in rekonstruirana poročna obleka cesarice Sisi

V različnih mestih v več evropskih državah danes stojijo spomeniki in drugi objekti, ki spominjajo na cesarico Elizabeto - Sisi. Velik secesijski spomenik stoji v parku Volksgarten v središču Dunaja, nedaleč od Hofburga. Njeni kipi so tudi v katedrali sv. Štefana, v stavbi zahodne dunajske železniške postaje pa tudi v parku lovske vile Hermes (zdaj muzej), ki jo je zanjo zgradil Franc Jožef I. Sisina kapela je zgrajena na hribu Cobenzl v Dunajskem gozdu. Njen kip v naravni velikosti stoji v Salzburgu, pa tudi na Krfu, v palači Achilleion, ki jo je osebno dala zgraditi. Večji spomenik Sisi je še v Budimpešti, blizu mostu, ki se imenuje po njej. Sisi ima še nekaj kipov po Madžarskem, med drugim v kronski cerkvi sv. Matjaža v Budimu, v mestu Szeget ter v gradu Gödöllö, kjer je rada bivala. Njen kip je tudi v Bardejovu na Slovaškem, ker je bila nekoč tam v zdravilišču.

Kot pesnica je upodobljena na spomeniku nasproti železniške postaje v Territetu, delu mesta Montreux ob Ženevskem jezeru, kjer je bila umorjena. Spomenik Sisi je tudi v Funchalu na portugalskem otoku Madeira. Ona na Madeiro ni potovala, je pa tam v izgnanstvu umrl zadnji avstrijski cesar Karel I., ki mu je bil Franc Jožef prastric. Večji spomenik Sisi so leta 2013 odkrili v bavarskem mestu Possenhofen ob Starnberškem jezeru, kjer ji je v stavbi nekdanje železniške postaje posvečen Muzej cesarice Elizabete. Njej posvečen manjši muzej je tudi v gradu Trauttmansdorff v Meranu v Italiji. Od leta 1997 njen spomenik spet stoji v Trstu, kjer je bil na začetku 20. stoletja. Na Sisi spominja tudi deset sob cesarskega apartmaja v Muzeju Correr v Benetkah.

Filmska trilogija Ernsta Marischke o Sisini mladosti ter poroki in življenjem s cesarjem je le okvirno povezana z zgodovinsko realnostjo. V glavni vlogi je nastopila Romy Schneider. FOTO PROMOCIJSKO GRADIVO

Največji in najbolj obiskan muzej, poimenovan po njej, je Sisin muzej (*Sisi Museum*) v dunajskem Hofburgu. Ne tako dolgo tega so – da bi pritegnili še več turistov – tako preimenovali dve zbirki, Cesarske apartmaje (del Hofburga, kjer sta stanovala Elizabeta in Franc Jožef I.) in Srebrno komoro (zbirka razkošnih cesarskih namiznih servisov in podobnih predmetov). V enem delu velikega Dunajskega muzeja pohištva so številni predmeti s snemanja omenjene filmske trilogije Ernsta Marischke o mladi avstrijski cesarici. Lani je bil posnet še en celovečerni film o Sisi, režirala ga je Marie Kreutzer. Od leta 1992 se muzikal *Elisabeth* o njenem življenju in smrti uprizarja na številnih odrih po vsem svetu. Lani so ga igrali v Seulu, Kaunasu in Bruslju.

Spomenik Sisi na portugalskem otoku Madeira, kjer je v izgnanstvu umrl zadnji avstrijski cesar Karel I. FOTO WIKIPEDIJA